

ACC. N:R M. 14671:1-4.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Agneta Sundelöf, Lund*
Härad: *Östera* Berättare: *Meästen Olsson*
Socken: *Torhamn* Berättarens yrke: *kustrakt*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1876* i *Torhamn*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-4

LUF 73

Mårten Olsson är pensioerad kustvakt. Född på ^xInlängan, men har sedan varit sjöman ett par år, haft tjänst i Båstad, på Hästholmen och Tärnö innan han 1919 slog sig ned i ^xSandhamn. Hans uppgifter härrör sig både från skärgården och fastlandet.

"En del enskilda personer har nog infört nyheterna. Storbönder som t.ex. Albert Pettersson i Torhamn har nog gjort mycket.

Folk flyttade inte på sig då för tiden, de blev där de skulle, och fick väl inte se så mycket av världen. Sen har de flyttat härifrån, först till Amerika, och sen in till städerna. 2/3 av skärgårdsbefolkningen från min ungdom är borta nu.

Första handelsboden i skärgården tror jag var på Ungskär. Börjades nån gång på 1800 - talets mitt av Magnus (Nilsson?). Men de tog ju inte hem så mycket, utan man fick fara till affären i Grebbegården och handla. Till stan'for man inte mycket, då fick man alltid passa väder och vind, så det blev bara ett par gånger om året.

Vägarna här inne är, som man säger, de gamla krokiga fårstigarna, som sen folk också började gå. Den här utanför gjordes iordning för 4 år sen.

Åkdonen kördes förr med oxar, ibland med kor --- hemma hade vi ett par kor till att börja med.

Vagnarna var mest 'möggsätessvagnar'. Det var rätt låga vagnar med gavlar på kortsidorna och fjalar (störar) längst långsidorna.

x Torhamns sn.
" "
(om s.)

Längst fram stod 'möggsätet', en låda som den som körde satt på. Den var så där en 1.20 m mellan bakvagn och framvagn, och trähjulen hade järnband. När de blev gamla, vacklade de gnisslande fram på vägen.

Finvagnarna var rätt höga med 2 säten och kuskbocken längs bak.

Bilar och cyklar kom 1918 - 20. Den först bilen jag såg här, var Petterssons i Truseryd, och det var 1919, då vi just hade kommit hit.

Fiskarnas motorbåtar kom i samma veva, och de betydde mycket för dom. De var ju såna, att de fick stugan med sig ut, isället för de oskyddade och öppna vrakekorna.

Postutbärningen sköttes när vi kom hit av en gubbe från Svanhalla, som cyklade till Torhamn och delade ut posten till Sandhamn just här utanför. Till Torhamn körde 'Ola Post' (Olof Olsson, Torhamn) ~~den~~ med häst från Jämjö. Då fick vi posten 2 ggr i veckan.

De gamla kalasen var rejäla tillställningar. De kunde vara ända upp till 8 dagar i undantagsfall, men vanligt var 2 el. 3 dagar, bl.a. därför att de drack, så de måste stanna över för den sakens skull. Ochn slogs gjorde de.

Till begraving skulle man alltid ha förning med sig: Vetekaka eller smörbakelsetårta på stora runda fat i sina förningskorgar hade de. Sin egen förning hade man alltid stående framför sig

vid kaffebordet, så alla såg vad man haft med, och när man gick - kanske dagen efter - skulle man alltid ha sitt fat med sig med en bit av sin egen förning.

Till bröllop hade man ingen förning, Men det var ändå stora kalas som varade i flera dagar.

Julkalas finns fortfarande, men de börjar ta ~~xav~~ de med. Men förr gick man runt till varandra hela julhelgen: en familj bjöd till jul, en till nyår, en till trettondagen osv.

Nöjena var ringdanser och lekar, som gömma ringen och sista paret ut. På helgdagskvällarna och ibland mitt i veckan också gick alla, både unga och gamla, till 'samling'. Det var bibel-läsning och sång.

Fiskare, bönder och hantverkare har alltid dragit jämt. De har alltid hållit sig för lika goda. Hur förhållandet mellan husbonde och tjänstefolk varit vet jag inte, men det är klart att ordnad ~~kj~~ arbetstid var det inte, så på så vis var det illa.

Presenter kan väl hända att man gav varandra, men inte något särskilt.

Tidningen här 1919 var Carlscrona Weckoblad och sen Blekinge Läns Tidning. Aftonbladet gagnades rätt mycket. Vykortsalbum var förr i världen mycket kärt, särskilt i skärgården.

Ut till skärgården kom först lärare från Torhamn. Jag minns en som hette Jonas Pålsson. Det var en okunnig gammal gubbe, som till sist blev så elak mot barnen att man måste avskeda honom.

Han var kvar in på 1900 - talet, men 1913 var han borta. Vi kom till Hästholmen då, och där fanns både småskollärarynna och skol-lärare.

Här finns ju många frireligiösa sekter. Först var det nog baptister, lutherska och missionsförbundare. 1920 kom Lewi Petrus med Pingstvännerna.

Kyrkvanorna har ändrats åtskilligt. Förr gick ju alla i kyrkan, men sen kom ju väckelserna, och ett tag såg det ut som om kyrkan skulle dö ut helt. Men nu verkar det som om det skulle bli bättre, nu händer det inte mer att det kan vara bara 5 st. i kyrkan på söndagen. Nu ser de ju så noga till prästerna, det gjorde de inte förr i världen.

Ut till skärgården kom aldrig prästerna. Man fick fara in för att gå i kyrkan, för att döpa barn och begrava döda. Och det var ofta besvärligt på vintrarna. Då kunde det hända, att en förtroendemän på ön, fick förrätta nöddop. De hade ju så bråttom med dop då, de hade för sig att barnet kunde bli sjukt, få nåt' otyg på sig och dö. Jag hörde berättas om ett barn som dog utan att ens bli nöddöpt, och den modern köll på att bli vansinnig. Och så var det så väldigt noga med kyrktagning. Ingen kvinna vågade sig ut innan hon blev kyrktagen, har både min mor och mormor berättat. Och måste de ut, tog de en sax och en psalmbok med sig. Men de vågade inte gå på vägarna. De gick över åkrarna, och helst skulle de gå tvärs över fårorna .